

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՒՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻՒՄ ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍԻ 1851

ԹԻՒ 392

ԶՄԻՌՆԻՒՄ, 22 Յունիսի:

Մեր նախնիքս թերթովը ծանուցինք հասարակութեանը թէ, օսմանեան կառավարութիւնը Բանասիրական Բնկերութեան մը հիմնեց ի կողմնադնուպոյս: Այս Բնկերութեան նպատակը պիտի ըլլայ գիտութիւնները և արհեստները ծաղկեցնել տեսութեանը մէջ գիտնականաց զանազան բաժանութիւններ տալով: այսինքն անոնց օգտակար աշխատութիւնները պիտի բնէ և ըստ արժանեոյն պիտի վարձատրէ մասնաւոր արտօնութիւններով և աստիճաններով:

Բանասիրական Բնկերութիւնը առայժմ ամիսը անգամ մը պիտի գումարուի, և իւր կանոնաց համեմատ ուսումնասիրական օգտակար նիւթաց վրայօր պիտի խօսակցի: Այս Բնկերութեան ներքին անդամները քառասունէն աւելի չըլլայ պիտի, իսկ արտաքին անդամաց թիւը որոշուելէ և ամէն ազգէ՝ առանց տարբերութեան կրօնի, արժանաւոր և գիտնական անձ մը իւրեւ տրտաքին անդամ կրնայ ընդունիլ: Արքային անդամաց թիւը կը գտնուի տեսութեան ամէնէն երկու երկ պաշտօնատարները, այսինքն բարձրադաստիւնէն Նարպէտ Սէհմէտ Ուշտ փաշան, ընդհանուր սպարապետ բարձրադաստիւն Սէհմէտ փաշան, մեծ գեներալ բարձրաշուք Արիֆ Քիւրմէթ պէյ Էֆէնտին, վանափաշայ Նիֆաթ փաշան, արտաքին գործոց տեսուչ վանափաշայ Ալի փաշան, առևտրոյ և հրապարակական շինուածոց տեսուչ վանաշուք Բանիշ փաշան, Պուատ Էֆէնտին, Լամի Էֆէնտին որ կայսերական դիւանին առաջին թարգմանն է, Ամէտ Վէֆէր Էֆէնտին, և այլն:

Այս անուններէն յայտնի կը տեսնուի թէ՛ Բանասիրական Բնկերութեան թէ՛ ներքին և թէ՛ արտաքին անդամ ընդունուիլը մեծ պատիւ և պարծանք մըն է, և հետեւեալը այս պատուոյն արժանի ըլլալու համար իւրաքանչիւրը ըստ իւր կարեացը պիտի աշխատի իւր միտքը մշակել և զարգարել զանազան գիտութիւններով և պիտանի տեղեկութիւններով: Օսմանեան իմաստուն

կառավարութիւնը չէր կրնար ուրիշ կերպիւ աւելի բաժանութիւն տալ տեսութեանը մէջ գտնուած ուսումնականաց և ուսումնասիրական ընկերութեանց, բայց միայն նոյնինքն առաջնորդ և բարի օրինակ ըլլալով այսպիսի գրագիտական օգտակար հաստատութեանց:

Օգոստոսիս ծաղկահասակ կայսրը, որ քաջ կը ճանաչէ թէ ազգի մը ամէն կերպ յառաջդիմութիւնը և բարօրութիւնը՝ անոր ունեցած ուսմանքէն և բարոյական կրթութեանէն կախեալ է, ի սկզբանէ անոր մարդասիրական ոգով խընար կըտանի իւր քաղքը կառավարութեան տակ եղած ժողովրդոց վիճակը լաւացնել, անոնց ի մարդկան կարողութիւնները մշակել և զարգացնել տալով: Յայտնի է ամէնուն թէ Բարձրագոյն Վրան սրաշտպանութեամբ և քաջալերութեամբ 8-10 տարիէ ի վեր որչափ եռանդեամբ և նախանձաւորութեամբ ամէն ազգաց գաղատունները և ուսումնասիրական հիմնադրութիւնները բազմացան և բարեկարգեցան օսմանեան տեսութեանը մէջ, որչափ լրագիրներ և բանասիրական թերթեր հաստատուեցան, որոց նպատակն է բարոյականութիւնը, ուսմանը, ու եւրոպական քաղաքակրթութիւնը տարածել Տաճիկաստանի բնակչոց մէջ: Այսինքն ի դատ կըտեսնուի, որ ուսմանց յարգը և համարումը աւելցնելու համար նոյնինքն վեհափառ Սուլթանը ամէն տարի անձամբ ներկայ կը գտնուի կատանդնուպոյս մէջ հաստատուած զինուորական դպրոցաց աշակերտներուն հարցաքննութեանցը, և մարդասիրաբար կը վարձատրէ յառաջդէմները, կը բաժնայ զաստուտ վարժապետները և վերատեսուչները և իւր արքայական գոհունակութիւնը յայտնելով յատկապէս կապարէ որ մեծ փութով ինամբ տարուի միշտ գիտութեանց յառաջդիմութեան և զարգացմանը վրայօր:

Այս ամէն վեհանախական սուտագումը շնորհքը, որ մեծագոյն կայսրը կը տարածէ իւր հպատակացը վրայ՝ անոնց բարօրութեանը համար, անշուշտ մտերիմ և ամենախոնարհ երախտագիտու

թեան արժանի է, վասնորոյ կը պարտաւորիմք աւելնայն ջերմեանդ ու թեամբ բարեմակութեան ըլլալ միշտ և հանապազ Նորին Վեհափառութեան երկար և երջանիկ կենացը համար:

Օսմանեան տեսութեանը մէջ ուսումնասիրական հաստատութիւնները կատարեալ ըլլալու համար, հարկաւոր էր Բանասիրական Բնկերութեան մը հիմնադրութիւնը, որ Նապիֆ Էֆէնտին անուամբ՝ Նարպէտի ամէն գլխաւոր տեսութեանց մէջ շատոնցմէ ի վեր հաստատեալ է: Ուստի յիշեալ նորահիմն Բնկերութիւնը անտարակոյս մեծ պատիւ կընէ օսմանեան բարեխնամ կառավարութեանը, և երկրորդ թիւն չկայ թէ մեծամեծ ծառայող թիւներ ևս պիտի մատուցանէ գիտութեանց և արհեստաց ծաղկելուն բոլոր Տաճիկաստանի մէջ:

Այս յօդուածոյս մէջ ըսինք թէ Բանասիրական Բնկերութեան բաժանորդ գտնուիլը մեծ պատիւ և պարծանք մըն է, ուստի ուրախ սրտիւ կը փութամք ծանուցանել լու մեր բարեւեր ընթերցողացը, թէ հայազգի ուսումնականներէն առայժմ չըս հոգի արտաքին անդամ ընդունուելու արժանաւոր համարուեցան, որոնք են, ազգային գերագոյն ժողովոյն երեսփոխան և բարձրադաստիւն Սէհմէտ Նարպէտին խորհրդոյ քարտուղար յարգաւոր Վաճիկեան Նալբանդեան, Բարձրագոյն Վրան թարգմանատան անդամ զմիւսնալի Սահակ աղա Վարդեան, նաւարանին պաշտօնատան թարգման Վիրաբեկեան Պողոս աղան, և Վալիթ աղան: Արտաքին անդամաց թիւը առայժմ ընդամենը 33 հոգիի կը հասնի:

Ուրախ սրտիւ կը ըսեմք թէ, Նիֆէճեանց յարգոյ եղբարք աղա Համբարձում և աղա Նիսիթի, որ բաւական ժամանակէ ի վեր գրավաճառութեան պաշտօնը կը վարեն ի Տիֆլիս, խիստ օգտակար ծառայող թիւ մը կրնն սոցին ուսումնասիրաց՝ իրենց պատուական գրքատունովը, որ զարգարեալ է հայերէն զանազան ընտիր և հարկաւոր գիրքերով, ուր կը գտնուին նաև ամէն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՌԵՒՄ

Գեղընի փարթամ, այր հինաւորոց, մերձ ի մահ խորհէր որդեացն տալ զիւր վերջին խրատ ի ճահ: Խմբեալ անդէն զամենեւին առ մահձօք Բան առ նոսա զայս բարբառի նա յոգօք: “Օր ի հօրէ ժառանգեցի անդաստան, Եւ զոր թողում՝ ձեռագրաւ ի մահձօքս: Սի փաճառել անմիտաբար կամիցիք թէ և արծաթ յոյժ կըտեսցեն ձեզ մարդիկ: Իոյ անդանօր գանձ ընդ հողով մեծագին, Սոկայն յոր կոյս՝ չեմ ես ակահ բընաւին: Իուք բերցէք ըզվայրն ողջոյն միաբան, Եւ զըզձայն դիւրաւ հանջիք յերևան”: Սեռաւ քեզուկն, գօտէսիդեալ և որդւոց Յուզէլ յուզէն ըզհամարէն հող անդոց: Եւ ի կակուղ ի ծոց երկրին տանցորեան, Սիւնէ կրկին ի հունձն ապա ճիւղացան: Բայց թէ գտին զգանձն արդեօք ըզթագուն, Օր խիլ արկեալ հեղին քրտունս ի ժամուն: Սէ քի ծերոյն խորհուրդ աղբէր խոհական, Գանձ ի վատակա լինել միայն ժըրաջան:

Թարգմանող Արտական

ԲԱՆԻ ՍԵ ԽՕՍԲ ԱՆԿԼՈՑ ՎՐԱՅ

(Ընթերցանութիւն 1)

Բնկերականաց վաճառականաց գրատունները բանի մը գտնուիլով մեծ ու փառաւոր շինութիւններ կ'ըլլան, մեր քաղաքներուն խաներէն շատ տարբեր, ու ամէն մէկ վաճառականին աւելնել, ինչ գործի տէր ըլլալը ու ինչ կերպ առնուողներն կամ առևտրական գործեր ընելը, զընդունելուն ու պատահաններուն քովերը գործածեն: Իործի ու զբաղմանց ժամանակ վաճառականի մը հետ երթալ ու գրատանը մէջ տեսութիւն ընելը արգիլեալ է, բայց թէ որ հարկաւոր գործի ու բանաւոր սրտածառի ու իրենց վերաբերեալ գործառնութեան համար խօսակցիլ է նաև անոնց շատ ժամանակ հոն կենալու պէտք է որ պատասխան մը առնուի ու շուտ մը դուրս ելլուի:

Այնչէն երեւելի վաճառականաց, միջնորդաց, սեղանաւորաց ու ապահովագրութեանց գրատունները Սիւնի մէջ են, որոնք քաղքին կեդրոնը ու առևտրական կողմին ամէնէն պատուաւոր մասն է:

Նիֆէճեանց մէջ կերպ կերպ շուք շարժ մերենաւները այնքան առատ են, որ թէ որ ան մերենաւներուն տեղ գործաւոր մարդիկ բանելու ըլլային իրեն բազմամարդութեամբ ևս բնակիչները բաւական պիտի չ'ըլլային մեքենաներուն մէկ բա

նորդին տեսած գործը տեսնելու: Ըսենք թէ կարող ըլլային, սակայն մեքենաներուն արագութեանը անկարելի էր որ ձեռքով բանելով հասնէին:

Կրնայ ըսուիլ որ Նիֆէճեանց մէջ մեքենականութիւնը ծաղկելու սկսեցնէ ի վեր Նիֆէճեանց անսպառ գանձի մը աղբիւր բացուեցաւ, որ որ բան որ արհեստը առաջ տարին՝ այնքան աւառատ բղկեց հարստութեան ակունքը:

Չանգան ընկերութիւններ կան շոգեկառաց որոնք իրենց շոգեկառերը զանազան քաղաքներ կրկնեն ու անոնց արագաշարժ տեղափոխութիւն մարդիկ քիչ ծախքով ու առանց ժամանակ կորսնցնելու թէ անձամբ իրենց առևտուրին դիւրութիւնները օգտակար միջոցով գործի կը դնեն և թէ թղթակցութեամբ քիչ ժամանակի մէջ իրենց գործերը կարգի գրուելուը նամակներուն պատասխանները կ'առնեն: Այս շոգեկառերուն միջոցաւ (որ զուարճալի է ըսելը) շատ վաճառականներ կը գտնուին որ առաւօտուն իրենց տանը մէջ ընտանեաց հետ նախաճաշին կ'ընեն կըմտնեն շոգեկառքը, ու ուրիշ քաղաք մը կ'երթան վաճառատունին կամ խանութին կը գան ան գործի իրեն կըտեսնեն, առևտուրին կը նեն ու իրենց զարձեալ իրենց քաղաքը կը գառնան ու ընտանեաց հետ ընթերցեն ետքը հանգիստ կը բնանան:

(1) Տես քաղաք 339-390, 391 թիւերը:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՎԱԹԻ ՍՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ